

SÖZLEŞME VE HİNÇ KAVRAMLARININ ALTERNATİF BİR OKUMASI: “SLEEPERS”

S. YAZGÜLÜ TAŞTEMİR*

Özet:

Temelde dayanışma, işbirliği, çıkar ilişkisi diye nitelendirebileceğimiz sözleşme; sayılan bu kavramların yıpranmasıyla içselleştirilen duygular sonucu hıncı mı doğurmuştur yoksa sözleşmenin kaynağında mı hıncı vardır? Sorumuzun cevabını irdedeceğimiz çalışmamızda hıncı ve sözleşme ilişkisini, yöntem olarak, “Sleepers” filmi üzerinden inceleyeceğiz. Hıncın sözleşmeyle yarattığı bütünsellik ve zıtlıklar ile bu bağlamda hıncın yeni bir irade ürünü olarak yeni bir sözleşmenin karakterini oluşturup oluşturamayacağı durumuna Nietzsche’nin aforizmaları üzerinden, Max Scheler’in hıncı dair temellendirmelerinden ve Hobbes’un toplum sözleşmesine yaklaşımından faydalanarak cevap arayacağız.

Anahtar Sözcükler: Hıncı, sözleşme, Sleepers, ahlak, adalet.

*İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi 2. Sınıf öğrencisi.

GİRİŞ

Bireylerin bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde benimsedikleri ahlak ve değer yargılarının kendi içindeki çelişkileri, olumsuz duyguların birikimine yol açmaktadır. Bu değer ve ahlak anlayışlarına bağlı olarak insanların ve oluşturdukları toplumların, yaşama ve işleyen düzene bakışı da etkilenmektedir. Hınç; kin, nefret, öfke gibi duyguların bastırılması sonucu oluşan pasif ancak kontrollü bir duygu durumudur, burada değinmemiz gereken bir nokta da intikam ile hınç ilişkisidir; kontrolün kaybedilmesi, pasif duygu olan hıncın saldırgan tutumunun açığa çıkmasına sebep olur ki bu da intikam duygusunu etkin kılar. Çalışmamızda iki iddia ileri sürdük. Bunlardan birincisi mevcut sözleşmenin eşitlikçi olmayışı zayıfın, bu eşitsiz duruma hınç duymasına sonrasında ise sözleşmeyi zedeleyerek sözleşmenin ortadan kaldırılmasına sebep olmuştur. Bu durumda sözleşme hıncı doğurmuş olur. İkinci iddia ise hıncın kurulacak sözleşmenin iradesi olduğu yönündedir.

SÖZLEŞMEYE GENEL BAKIŞ

İki ya da daha çok kişinin; aralarında bir hukuki bağ yaratmak, bu baği değiştirmek ya da ortadan kaldırmak amacıyla karşılıklı ve birbirine uygun iradelerini beyan ederek yaptığı işleme sözleşme denir. Toplumsal sözleşmede ise bireyler anlaşma edimini yönetici erk ile gerçekleştirir. Menfaat ilişkisi ve güven istemi yönetici erkten talebidir. Bu taleplerin yerine getirilebilmesi için iktidar da bireylerden, doğa durumundayken sahibi oldukları hak ve yetkiler üzerinden talepte bulunur.

Çalışmamızın içeriği bakımından toplum sözleşmesi düşüncesini sistematize eden Hobbes'u ele aldık. Her yeni doğanla yeniden sözleşme yapılamayacağından sözleşmenin sürekliliğinin sağlanabilmesi için düşünürlerce farklı yollar öngörülmüştür. Bu yollardan biri kaosizmdir. Bu düşüncenin savunuru İngiliz filozof Thomas Hobbes, düşüncesini temellendirmek için sözleşmeden önceki durumu -doğa durumunu- tasvir etmiştir. Doğa durumunun getirisi olarak "İnsanın, doğallıkla, her şeye hakkı vardır." Herkesin herhangi bir şeyin üzerinde hakkı olabilmesi için o şeyin sahihsiz olması gerekir. Doğa durumunda bu mümkündür ancak o şeye sahip olma isteği herkeste olacağı için ikinci aşamada karmaşa başlar. Bu karmaşa ortamında hâkim olan duygu korkudur -özellikle de

ölüm korkusu- Korkudan, güvende olma ihtiyacı doğar. Böylece Hobbes'un kurguladığı gibi kaotik durumu kontrol altına alabilecek ve bireylerin güvenliğini amaç edinecek bir egemene ihtiyaç duyulmuştur.

Hobbes'un kurgusuna göre sözleşme iki aşamalıdır: Öncelikle doğal eşitlik halindeki bireyler kendi aralarında anlaşır, anlaşma gereği barışı ve güvenliğini sağlayabilmek için savaş ve korku durumundan sıyrılabilme amacıyla hak ve yetkilerini yönetici erke devredeceklerdir. İkinci aşamada, ilk aşamada söz konusu olan hak ve yetkilerin kullanımını egemenin inisiyatifine bırakacaktır. İkinci sözleşmede, taraflardan biri bireyken egemen sözleşmeye taraf değildir çünkü insanlar doğa durumunda sahip oldukları gücü kullanma yetkisini egemene devrederken onu şiddetin tekeli durumuna getirmektedir. Egemenin sözleşmeye taraf olması yetkiler tekeli olmasına engeldir. Bu durumda toplum sözleşmesinin amacı doğal durumdaki eşitlikten toplum düzenine geçişteki eşitsizliği meşrulaştırmaktır.

Hobbes egemenin gerekliliğini ve sözleşmeyi temellendirmesini anlattığı Leviathan adlı eserinde;
“Barış elde etme umudu var olduğu sürece her insanın barış için çabalaması ” gerektiğini ve “Barışı elde edemediğinde, her türlü çareye başvurmakta, savaşın tüm yararını aramakta özgür” olduğunu söyler. Bu kuralın birinci bölümü ‘barışı aramak ve onun peşinden gitme sorumluluğu/zorunluluğu’ ilk ve temel yasayı içerir. İkinci bölüm ‘eldeki tüm olanaklarla kendini savunma’ hakkı olan doğal hakkın tümünü özetler. İnsanın barış için çaba harcamasını öngören bu temel yasadaki, ikinci bir yasa türer: “Barış için ve insanın kendi savunması için gerekli olduğu düşünüldüğü sürece insanın –karşısındakiler de aynı şeye razı olduklarında- her şey üzerindeki hakkından vazgeçmeye razı olması gerekir. İnsan, başkaları onun üzerinde ne kadar özgürlüğe sahipse, kendisi de başkaları üzerinde o kadar özgürlüğe sahip olmakla yetinmelidir.”Bu iki tanımlamayı ilkeleştirerek “Başkalarının sana yapmasını istediğini sen de başkalarına yap.” yargısına ulaşılır. Bu da insanı, bu yargıyı benimsemiş insanlarla anlaşmaya yönlendirir, barışı ve güvenliğini sağlayacak egemenle sözleşmeyi zorunlu kılar. Ancak insanların barış ve güvenlik uğruna anlaşarak haklarından vazgeçmeleri de insanların sözleşmeye itaat etmelerini kolaylaştırmaz. “İnsan, diğerlerine tanıdığı hürriyetten daha fazlasına sahip olmaktan haz duyan bir bencil olduğundan herkesin sözleşmeye uymasını sağlayacak bir iktidara ihtiyaç vardır.” Hobbes’a göre bu iktidar ‘canavar’ diye nitelendirdiği ‘Leviathan’dır, devlettir.

NİETZSCHE'YE GÖRE HİNÇ VE SÖZLEŞME

Nietzsche'nin felsefi temellendirmelerini çıkış noktası insandır. Bu sebeptendir ki insanın hayvani yönünü de ele almıştır. Yarı hayvan olan insanın bu durumdan üstinsana geçişinin en temel ve gerçekçi örneğini tragedyaya ile betimler. “En yabancı, amansız sorunlarıyla yaşama evet deyiş (...) Yok oluşun, yok edişin olumlanması karşıtlıklara, savaşa ve ‘varlık’ kavramını kökünden yadsıyarak oluşa evet deyiş.” Burada da bahsettiği gibi trajedinin tüm getirilerine katlanan insan Nietzsche'nin üstinsanıdır.

İnsanın güçlü olma arzusu monoton artan özelliktedir yani insan her zaman sahip olduğundan daha fazlasını ister. İnsanın bu kendini aşma isteği -güç istenci- onun üstinsan olma yolundaki çabasından kaynaklanır. Zor ve nadir olana ‘iyi’ der. İnsanın bunlar uğruna acı çekmesi insanı üstinsan aşamasına taşıması uğruna vardır. Üstinsan olma aşamalarındaki engellerden biri, yarı hayvan olan insanın sürü psikolojisini halen taşımasından kaynaklanır. Sunulan ya da dayatılan düşünceleri, başkaldırma ya da kendi yargılarını oluşturma ihtiyacı hissetmeden, ahlaki yargıları tartmadan benimsemeleri ve yaşam biçimlerinde yansıtmaları insanın korkaklığındandır ancak bu, Nietzsche'nin pek de hoş karşılamadığı üstelik aşağıladığı bir durumdur. Sürü insanı olmaktan sıyrılan ve var olan değerler yerine kendi değerlerini koyabilme yetisine sahip insan üstinsan olmaya en yakındır.

Zayıf olan ve yaşamını idame ettirirken bile mücadele etmektense kabullenmeyi tercih eden sürü insanının bir başka deyişle buyruk altındakilerin yani kölelerin kendilerinden farklı olanı olumsuzlaması, değersiz görmesi ‘kötü’ kavramını ortaya çıkarır. Kendilerini ezen, fikir üretebilen kötüye tekabül ediyorsa doğallıkla iyi kavramını da kendilerine atfederler. İyi-kötü tanımlamaları kölenin ya da sürü insanının ‘efendi’ye karşı ilk eylemleridir. Köle şimdiye kadar yapamadığını şimdi de yapamayacağını düşündüğü için -halen pasif kalmayı tercih ettiğinden- beslediği kin, nefret, intikam duygularını bastırır. Kölenin bu bastırılmışlık hali durumu daha çok içselleştirmesine sebep olur. Efendiden üstün ve iyi olduğunu düşünür ve her defasında “kötü olan”dan içten içe intikam alma hayalini kurar. Bu, efendi ile köle arasındaki sözleşmenin, kölenin sözleşme taraflarının yer değiştirmesi arzusundan kaynaklanır. Efendi istediğini eyleme ve düşünme özgürlüğüne sahiptir, köle efendi olma isteğindedir ancak bunun için bir çabası yoktur. Kölenin efendi gibi olamama, yapamama korkusu Nietzsche'ye göre hincin temelinde yatan düşünce olmuştur böylelikle.

Nietzsche, efendi-köle ahlakının oluşum sürecindeki ‘iyi-kötü’ değerlerinin

yozlaşmasına rahiplerin sebep olduğunu öne sürer. Çileci halinden ötürü beslediği öfke, rahibin “hınç duygusunun yönünü değiştiren” olmasında etkili olmuştur.

Özellikle, Böyle Buyurdu Zerdüş kitabında değindiği alma-verme ilişkisi, Nietzsche’nin ahlakın soykütüğünü incelerken de temele oturttuğu problemlerden biridir. Armağan etme kavramının Hristiyan ahlakındaki sadaka verme kavramıyla eşdeğer olduğunu söyler, her iki durumda da verenin alandan daha çok şeye sahip olduğu ve veren ile alan arasındaki eşitsiz ilişki vurgulanır. Veren; karşılıksız kabul edenden üstünlüğü, alanın kendisini borçlu hissetme durumu ve kendisinin aşağıda olma halini kabullenememesi bundan duyduğu acıyı içselleştirmesi ve öç alma arzusu, alan insanın bu acısı, hınç duygusunu ete kemiğe büründürür. Her ne kadar aşağıda olma duygusunu barındırsa da alan insan, temelde iyi-kötü zıtlığında iyi olanı kendine atfettiğinden kibirlidir ve hınç aslında bu kibrin acıyla buluşmasıdır.

Alma verme ilişkisinin karşılıklı olduğu durumlarda ‘borç veren -borç alan’ arasındaki ilişkiyi daha güvenilir kılmak için bir “adalet” anlayışı öngörülmüştür. Bu anlayışın temelinde “borçlunun, -verdiği sözden, yaptığı sözleşmeden, taşıdığı sorumluluklardan- farklı davranmış olduğu için cezayı hak ettiği” fikri vardır. Bu durumda adaleti sağlayabilmek amacıyla ne yapılmalı, ‘suç’ diye nitelendirebileceğimiz borçlunun gereğini yapmama durumunun ‘ceza’sı ne olmalı? Nietzsche insana acı çektirmenin borcun ya da suçun ne boyutta karşılığı olduğunu sorgular. “Her şeyin bir fiyatı vardır; her şeyin fiyatı ödenmelidir ” Bu, Nietzsche’ye göre, adaletin en eski ve en saf ahlaki yasasıdır. Adalet, birbirleriyle hemen hemen eşit durumda/güçte olanların bir anlaşma yaparak karşılıklı iyiyi isteme halidir. Bu bağlamda suçun/borcun ödenmesinin karşılığı olan ceza ile gerçekleştirilen adalet, aynı zamanda hıncın yatıştırılma yoludur. İnsanlar, bu adalet anlayışının uygulanabilmesi sayesinde toplumu oluşturmuşlardır. Bu, Hobbes’ta bahsettiğimiz sosyal sözleşmenin Nietzsche’deki karşılığıdır.

MAX SCHELER’DE HINÇ VE SÖZLEŞME

İnsanı öteki canlılardan ayıran yanının, onun tinsel yanı olduğunu savunan felsefi antropolojinin kurucusu olan ve fenomenoloji akımı içinde yer alan Max Scheler, Nietzsche’nin de etkisinde kalarak insanı ruh-beden-bilinç ilişkisi içinde incelemiştir.

Soyut kavramları nesnelleştirerek hareket eden Scheler’in bu çalışmalarından biri

de hınç üzerinedir. Hıncı; “ ‘küçük, yoksul, zayıf ve ezilen’ için duyulan sevgi aslında, karşıt olgulara ‘zengin, kuvvetli, kudretli, gönlü bol’a yönelik maskelenmiş nefret, bastırılmış haset, kötüleme dürtüsü” şeklinde tanımlar.

Zihnin kendini zehirlemesi olarak da ifade ettiği hıncı; ekonomik, toplumsal, politik, sosyal sorunların yarattığı ilişkiler üzerinden örneklendirir. Eşitlik-eşitsizlik farklılaşmasının hıncın bir başka oluşum sebebi olduğunu ve hıncın temelde iki nedene dayandığını söyler. Bunlar; bastırılmış intikam güdüsü ve hasettir. Bu iki nedenin varlığı hıncı için yeterli değildir. Bu ifadelerin hıncı dönüştürmesi, ifadelerde bir tıkanıklık ya da iktidarsızlık durumunun varlığıyla mümkün olur.

Scheler ahlaki yargıların Nietzsche’nin ileri sürdüğü gibi hıncı dayandığını değil de tarihsel bir değerler hiyerarşisine dayandığını savunmuştur. Nietzsche’nin Hristiyan ahlaki içindeki hıncı fikrini reddeder, Fransız Devrimi ile ortaya çıkan burjuva ahlakının, Hristiyan ahlakının yerini aldığını söyler. Yaptığı sosyolojik, psikolojik, ekonomik çözümlemelerle hıncı somutlaştırmış, duygu boyutundan edim boyutuna geçişin insan ilişkilerindeki yansımalarını göstermiştir.

Ekonomik gelişmelerle burjuvanın yükselişi ve ahlaki değerlerin değişmesi kitle yaşamından düzenli toplum yaşamına geçişi gerektirmiştir. Scheler, yığınların farklı derecelerde dayanışma içinde olduğunu değişen değer yargılarıyla beraber dayanışma ilkesinin de anlamının değiştiğine işaret eder. Toplum, Scheler için *salt sözleşme temelli uzlaşmaya dayanan bir birlik* ile eşanlamlıdır. Sözleşmenin ortadan kalkmasıyla geriye *örgütsüz, anlık duyuşsal uyarıcıların ve karşılıklı bulaşmanın dışında hiçbir şeyin birleştiremediği kitle* kalır. Scheler’in sözleşmeye, devlete ve topluma dair düşüncelerinin, Hobbes’un düşünceleriyle örtüştüğünü söylemek yanlış olmaz. Sonuç olarak Scheler’in düşüncelerinden sözleşmenin ortadan kalkmasıyla düzenin bozulacağı ve ortak sorumlulukların inkâr edileceği düzensiz bir ortamın oluşacağı kanısına varabiliriz. Ayrıca ortak duyguların birleştiği amacın kendini koruma dürtüsü olduğunu söyleyerek ölüm korkusundan dolayı egemenle sözleşme yapmayı gerektirecek temel sebeplerden güvenliği öngören Hobbes’u doğrulamıştır.

Buraya kadar hıncı ve sözleşme ilişkisini düşünürlerin felsefi yaklaşımlarıyla açıklamaya çalıştım. Bu yaklaşımlardan faydalanarak hıncın somut olaylara yansımaları ve sözleşmenin bu olaylardaki yerini Türkçeye ‘Kardeş Gibiydiler’ şeklinde çevrilen Sleepers filmi üzerinden inceleyeceğim.

“SLEEPERS”

1960'lı yıllarda, New York'un Hell's Kitchen (Cehennem Mutfağı) adıyla anılan bölgesinde yaşayan dört çocuk arkadaş rutin olarak kendilerine 'macera/meşgale' yaratmak amacıyla sosis çalarlar. Bu kez sosis çalmayla yetinmeyip sosis arabasını da 'çalma'larıyla yaptıkları eşek şakası sonucu yaşlı bir adamın yaralanmasına sebep olurlar. Yargılanmaları sonucu ıslahevine gönderilirler. Dışarıdan, sistemin istediği gibi eğitim yeri izlenimi uyandıran ıslahevi; içeride gardiyanlarca şiddete, cinsel istismara uğrayan çocukları ve onların hikâyelerini barındırmaktadır. Yıllar sonra hincin edilgen durumdan etkin duruma geçişini tetikleyen bir olayla çocuklar hem sistemden hem de gardiyanlardan intikam almaya başlar.

Çocukluğunda ıslahevinde kalan Peder Bobby neden rahip olmayı seçti? Bir ayını yönetme gücü, bebekleri vaftiz etmek, nikâh kıymak, insanların günahlarını dinlemek gibi görevleri barındıran bir mesleği seçmesinde etkili olanı Nietzsche'nin güç istencine dayandırdığı efendi köle ahlakı ile açıklayabiliriz. "Aile içi şiddet Cehennem Mutfağı'nda sık rastlanan bir durumdu. Yine de kimse boşanmaz ancak birkaç kişi ayrılırdı. Zira Cehennem Mutfağı, kilise iradesinin, bir kocanın istekleri kadar geçerli ve güçlü olduğu bir yerdi." Peder Bobby 'kilise iradesi' olmak yani toplumda 'efendi' olmak istemiş olabilir. Eğer efendi olmayı arzuladığı için rahip olduysa iradenin gerektirdiğini yapmak yerine çocukların ıslahevinde yaşadıklarını öğrendikten sonra neden çocuklar lehine yalancı şahitlik yaptı? Rahibin bu ikiyüzlülüğü -Tanrı'nın 'doğru'su yerine kendisinin doğru olduğuna inandığını uygulaması- kölenin efendiye başkaldırısı olarak algılanabileceği gibi Rahip Bobby'nin diğer rahiplere göre esnek oluşu, rahibin aslında en başından beri içinde sisteme karşı biriktirdiği hıncı, öfkeyi kontrol altında tutabilme amacıyla da rahipliği seçmiş olabileceği de savunulabilir. Çocuklara yaşatılanların katlanılamazlığı rahibin hıncını -artık- kontrol altında tutamayıp açığa çıkarmış; hıncı ona, ortak bir amaç uğruna 'intikam alma uğruna' çocuklar için yalancı şahitlik yaptırmıştır.

Tüm yaşananları içselleştirip sistem içinde mevki sahibi olan Michael neden hukukçu olmayı seçti? Çocukken bile grupta liderlik görevini üstlenmesi onun da rahipte olduğu gibi gücü istemesinden mi kaynaklanmıştı? Küçük yaştan itibaren 'üstinsan' olma çabası var mıydı yoksa geçmişin ona bıraktığı acı ve nefretin, hıncını kamçılamasıyla intikam alma planları yapmış ve düzen içinde ona 'adaleti kullanma' rolü düştüğünden mi hukuku seçmişti? Her iki soruya Nietzsche'nin bakış açısıyla yanıt verebiliriz. Genele göre adalet intikam alma veya herkesin hak ettiğini alması olarak algılanırken Nietzsche adaletle temelde zayıfların savunması değil de kişinin/suçlunun karakterinin biçimlenmesini sağlamak olduğu anlamını yükler ancak şanslı olanların, zayıf olanlara yardım etmekle yükümlü olduğunu da ekler. Çocuklardan ikisinin, gardiyanlardan Nokes'u öldürmesiyle başlayan intikam alma olayı, Michael'ın Shakes ile buluşmasında 'Monte Kristo Kontu'nu en son ne zaman okudun, ben on üç yıldır her gün okuyorum' demesi Michael'ın

kendisine Kontu örnek aldığıının ve yıllardır intikam planlarının kanıtıdır. Michael genelin düşündüğü anlamda adaleti uygularken Nietzsche'nin zayıf olana yardım etmekle yükümlü olma ödevini bir nevi yerine getirmiştir.

Scheler'in nesnelleştirerek incelediği hıncı, sosyolojik açıdan ele alırsak; rahip Cehennem Mutfacı'nda yetişmiş, çocukken ıslahevinde kalmıştır. Toplum düzenine duyduğu hınçtan dolayı ve Mutfak'ta kilisenin söz sahibi oluşu onun rahipliği seçmesinde etkili olmuştur. Aynı şekilde Michael'ın geçmişe ve yaşadığı ortama duyduğu hınçtan ötürü "masumiyetin yolsuzlukla yönetildiği Cehennem Mutfacı"ndan çıkıp adaletin işlediği toplumda(!) hukukçu olmayı da tercih etmiş olabilirdi ancak arkadaşlarını akladıktan sonra avukatlığı bırakması Nietzsche'yi haklı çıkarmıştır.

Değineceğimiz bir diğer karakter ise gardiyanlardır. Gardiyanlardan dördü Cehennem Mutfacı çocuklarına ıslahevinde kaldıkları süre boyunca ruhsal ve fiziksel şiddet uygulamış, tecavüz etmiştir, bütün bunları 'düzeni koruma, otoriteyi sağlama' amacıyla yaptıklarını söyleyerek meşrulaştırmaya çalışmışlardır. Temel sorun, gardiyanların bu davranış biçimlerinde yatan nedenin belirsizliğidir. Gardiyanlardan her biri pedofil midir yoksa sosyolojik temelli bir hınçtan mı kaynaklıdır, filmde açıkça verilmemiştir. Filmde pedofili ismen zikredilmese de hastalığın özellikleri gardiyanların davranışlarında gösterilmiştir. Şayet bu gardiyanlar pedofil ise erkek çocuk suçluların barındığı ıslahevinde görev yapmaları oldukça ironiktir. Pedofiliden kaynaklı davranışlar değilse bu davranışların nedeni Scheler'ci yaklaşımla incelenmelidir. Gardiyanların aslen farklı mesleklere sahip olmaları –biri ıslahevinde çalışarak hukuk eğitiminin masraflarını karşılıyor, biri polis bir diğeri itfaiye teşkilatının yedek listesinde olduklarından atanıncaya kadar para kazanmaya ihtiyaçları var- ama sistemdeki eksiklik yüzünden gardiyanlık yapma durumunda kaldıklarından; sözleşmeye aykırı davranarak intikam alma amacıyla bu davranışları sergilemişlerdir diyebiliriz. Sözleşmeye aykırı davranma durumu Peder Bobby ve Avukat Michael'da da söz konusudur. Nitekim biri Hristiyan öğretisine öteki ise sosyal sözleşmeye uymayarak hınç odaklı edimlerde bulunmuşlardır.

SONUÇ

Scheler'in hıncı nesneleştirerek sosyolojik, ekonomik, psikolojik yaklaşımlarla açıklaması; hıncın, ortak sorumluluklar dediği sözleşmeye etkisinden ve Nietzsche'nin alma-verme, efendi-köle ilişkileri ve adalet anlayışından yola çıkarak sözleşmenin bu ilişkilerin ve anlayışın ürünü olduğunu; hıncın sözleşmeyi tahrip ederek sözleşmeyi kaldırdığını gördük. Hıncın, mevcut sözleşmeyi yıkması sonrasında oluşan boşluğun yeni bir sözleşmeye zemin hazırladığını; aslında mevcut sözleşmenin eşitsizlikçi yapısının, hıncın oluşmasına ve sözleşmeyi yıkmasına neden olurken bir yandan da hıncı; yeniden yapılacak bir sözleşmenin iradesi haline getirdiğine ulaştık. Tebliğimi filmdeki çocuk karakterlerin başucu kitabından bir alıntıyla sonlandırmak istiyorum.

**Burada Tanrı'nın adı geçmez rahip.*

-Peki ya duvardaki yazılar?

**Silindiler, tıpkı Tanrı inancının kalbimden silindiği gibi.*

-Peki, yerini ne aldı?

**İntikam.*

-Belki de intikam arzuların Tanrı'ya hizmet ediyordur ve bu yüzden seni yedi yıldır hayatta tutuyordur..

Belki de Tanrı intikam istiyordu.

Monte Kristo Kontu'ndan

KAYNAKÇA

Kitap:

Carcattera, L. (2012) *Sleepers*. Çev. : B.Tüccarbaşoğlu İstanbul: Artemis Yayınları

Gemalmaz, M. S. (2010) *Devlet, Birey, Özgürlük*. İstanbul: Legal Yayıncılık

Hobbes, T. (2005) *Leviathan*. Çev. : S. Lim İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

Işıқтаç, Y. (2004) *Hukuk Yazıları*. Ankara: Yetkin yayınları

Işıқтаç, Y. (2010) *Hukuk Felsefesi* İstanbul: Filiz Kitabevi

Kriegel, B. (2010) *Klasik Siyasi Felsefe Metinleri* Çev. : Z. İlkelen İstanbul: İletişim Yayınları

Nietzsche, F.(2008) *Ahlakın Soykütüğü Üstüne* Çev. : A. İnam İstanbul: Say Yayınları

Nietzsche, F. (2011) *Ecce Homo* Çev. : C. Alkor İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Scheler, M. (2004) *Hınç* Çev. : A.Yılmaz İstanbul: Kanat Kitabevi

Makale-Bildiri:

Büyükdüvenci, S. (2006) *Adalet, Suç ve Ceza Üzerine: Nietzsche*. Ankara Barosu Felsefe Kulübü –Konferans

Yalçın, S. (2012) *Nietzsche ve Scheler'de Ressentiment Kavramı*. Mimar Sinan Üniversitesi Felsefe Bölümü Lisans Bitirme Tezi

Sleepers (1996) DVD Dağıtıcı Firma: Universal